

Helse- og omsorgsdepartementet
Postboks 8011 Dep
0030 OSLO

Vår ref:
25/00811-2

Saksbehandler:
Lise K. Raffelsen Hope

Dato:
19. desember 2025

Svar på høring – NOU 2025: 8 Folkehelse – verdier, kunnskap og prioritering

Barneombudet takker for muligheten til å komme med innspill til NOU 2025:8 *Folkehelse – verdier, kunnskap og prioritering*. Utredningen tar opp sentrale spørsmål om verdier, prioriteringer og kunnskapsgrunnlag i folkehelsearbeidet, og vil ha betydning for barn og unge i videre utvikling av både nasjonal og lokal folkehelsepolitikk.

Vi deler utvalgets mål om å redusere sosiale helseforskjeller og styrke en mer systematisk, kunnskapsbasert og forebyggende tilnærming til folkehelse. Det er positivt at utredningen tydelig fremhever at folkehelse skapes på tvers av sektorer, og at sentrale oppvekstarenaer som barnehage, skole, nærmiljø og fritid er avgjørende for barn og unges helse og utvikling.

Utvalget fremhever utjevning av sosiale helseforskjeller som et sentralt prioriteringskriterium, og løfter fram prinsippene i folkehelseloven, herunder «helse i alt vi gjør», føre-var-prinsippet, bærekraft og medvirkning. Barneombudet støtter denne tilnærmingen. Utredningen peker på behovet for tidlig og forebyggende innsats, særlig rettet mot barn og unge i utsatte livssituasjoner. Vektlegging av at tiltak i barnehage og skole kan ha varig betydning for helse og livskvalitet gjennom hele livsløpet, er viktig.

Det er videre positivt at utredningen tydeliggjør behovet for tverrsektorielt ansvar og samarbeid mellom blant annet helse-, utdannings- og sosialsektoren, og at den identifiserer utfordringer i kommunenes forebyggende arbeid. Behovet for bedre støtte, verktøy og et styrket kunnskapsgrunnlag på kommunalt nivå, er etter vårt syn avgjørende for å lykkes med ambisjonene i folkehelsepolitikken.

Våre anbefalinger

Barneombudet anbefaler at departementet i det videre arbeidet med folkehelse:

- innarbeider **barnets beste som et tydelig og overordnet prioriteringskriterium** i folkehelsearbeidet
- forankrer utredningens anbefalinger tydelig i **FNs barnekonvensjon og Grunnloven § 104**
- stiller krav om **systematiske konsekvensvurderinger for barn og unge** ved utforming, prioritering og evaluering av folkehelseiltak

Torggata 2-4,
0181 Oslo

Postboks 8889 Youngstorget,
0028 Oslo

- utarbeider **nasjonale retningslinjer for barns og unges medvirkning** i folkehelseplanlegging og evaluering
- prioriterer **universelle tiltak med utjevnende effekt**, herunder gratis og sunn skolemat, daglig fysisk aktivitet i skolen og lavterskel psykisk helsehjelp for barn og unge
- styrker **kommunenes kapasitet til forebyggende arbeid** gjennom bedre verktøy, økt kompetanse og mer forutsigbare rammer

Barn og unges rettigheter

Grunnloven § 104 og FNs barnekonvensjon artikkel 3 slår fast at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger og beslutninger som berører barn. For å kunne vurdere hva som er til barnets beste, er det nødvendig å kartlegge og synliggjøre hvilke konsekvenser ulike tiltak kan få for barns helse, utvikling og livssituasjon.

En systematisk barnerettighetsvurdering er særlig viktig i folkehelsearbeidet, fordi mange tiltak virker på tvers av sektorer og griper inn i flere sider av barns liv samtidig. Erfaringene fra pandemien viste tydelig hvordan mangel på helhetlige vurderinger av konsekvenser for barns rettigheter kunne føre til alvorlige og langvarige belastninger for barn og unge, særlig for dem som allerede var i utsatte og sårbare situasjoner. Dette gjaldt også barns helse, både fysisk og psykisk.

FNs barnekonvensjon gir et helhetlig rettslig rammeverk for barns liv og oppvekst, og flere av konvensjonens bestemmelser er direkte relevante for folkehelsearbeidet. Dette gjelder blant annet barns rett til høyest oppnåelig helsestandard og forebyggende helsetjenester (artikkel 24), retten til liv og utvikling (artikkel 6), retten til en tilstrekkelig levestandard og statens plikt til å støtte foreldre (artikkel 27 og 18), retten til utdanning og utdanningens formål (artiklene 28 og 29), retten til lek og fritid (artikkel 31), retten til ikke-diskriminering (artikkel 2) og retten til å bli hørt i alle saker som angår dem (artikkel 12). Artikkel 4 om statens plikt til å virkeliggjøre rettighetene er også sentral i dette.

Folkehelsearbeid, med sitt tydelige søkelys på helsefremming og forebygging, er derfor avgjørende for å oppfylle Norges menneskerettslige forpliktelser overfor barn. Tiltakene som utformes gjennom folkehelsepolitikken vil ha stor betydning for barns oppvekstsvilkår, livskvalitet og framtidige muligheter. Barneombudet oppfordrer departementet til å innlemme barns rettigheter og et tydelig barnerettighetsperspektiv i det videre arbeidet med folkehelse.

Folkehelsearbeidet er av særlig betydning for barns rett til best mulig helse, jf. barnekonvensjonen artikkel 24, og må være tydelig forankret i barns rettigheter. Tiltak som fremmer barns helse og utvikling er samtidig sentrale for å forebygge ulikhet og sikre like muligheter for alle barn.

Barns rettigheter – folkehelse, verdier, kunnskap og prioritering

Vi ser positivt på utvalgets forslag om en styrket og mer systematisk prioritering av folkehelsetiltak, blant annet gjennom nye prioriteringskriterier, bedre kunnskapsgrunnlag, økt støtte til kommunene og tydeligere nasjonale beslutningsprosesser. Forslagene legger til rette for mer helhetlige og fleksible virkemidler, herunder brede programmer for å styrke barn og unges oppvekstsvilkår. Samtidig vil vi vise til FNs barnekomité som i sine avsluttende merknader

til Norge¹ peker på at barns rettigheter ivaretas ulikt i ulike deler av landet. De er videre bekymret for at manglende nasjonale rammer gir barn ulik tilgang til rettigheter og tjenester. Komiteen anbefaler derfor tydeligere nasjonale føringer for å redusere lokale forskjeller. Vi anbefaler at departementet følger opp dette med klare nasjonale føringer som sikrer at hensynet til barns rettigheter og barns beste får reell betydning i det lokale folkehelsearbeidet.

Utredningens forslag kan ha stor betydning for prioritering og utforming av tiltak som påvirker barns helse og utvikling. Den viser til at tiltak rettet mot barn ofte har høy kostnadseffektivitet og kan gi betydelige langsiktige gevinster, blant annet innen psykisk helse, fysisk aktivitet og ernæring. Barn og unge omtales også under kriteriet «fordeling», der tiltak som gir særlig nytte for utsatte grupper, herunder barn i lavinntektsfamilier, fremheves som viktige å prioritere. Utredningen viser videre til endringer i folkehelseloven § 4, hvor blant annet kravet om å vurdere hensynet til barns beste løftes fram i bestemmelsen. Barneombudet mener likevel at barns rettigheter i for liten grad er eksplisitt forankret i utredningen. Barn og unge omtales i hovedsak som målgrupper, og i mindre grad som selvstendige rettighetshavere. Utredningen viser til Grunnloven § 104, men vi savner en tydelig henvisning til FNs barnekonvensjon og til de konkrete rettslige forpliktelsene staten har når det gjelder barns beste, helse, utvikling og medvirkning.

Selv om barn og unge identifiseres som en særlig viktig gruppe, savner vi en tydeligere forankring i barnekonvensjonen og en klarere operasjonalisering av barnets beste i prioriteringskriteriene. Barnekonvensjonen gir et rettslig rammeverk som gjør folkehelseiltak for barn og unge til en plikt, ikke bare en politisk ambisjon.

Etter vår vurdering er det også behov for en tydeligere og mer systematisk tilnærming til barns og unges medvirkning i utforming og evaluering av folkehelseiltak. Barn og unge bør involveres på måter som er tilpasset alder og modenhet, og som sikrer reell innflytelse i saker som angår deres hverdag. Dette er både en rettighet etter barnekonvensjonen artikkel 12 og en forutsetning for treffsikre og bærekraftige tiltak.

Barneombudet mener samlet sett at et tydeligere barnerettighetsperspektiv vil styrke utredningens forslag og bidra til mer rettferdige, kunnskapsbaserte og effektive prioriteringer i folkehelsearbeidet – til beste for barn, unge og samfunnet som helhet.

Med vennlig hilsen

Mina Gerhardsen
barneombud

Lise K. Raffelsen Hope
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.

¹ CRC/C/NOR/CO/7